

Oponentský posudek disertační práce Michala Petráška

Sexuální aktivita v dospívání jako přechodový rituál do sociální dospělosti

Předložená práce představuje zajímavé uchopení konkrétní problematiky z pozice antropologie. Sexuální aktivita současných adolescentů, již byla v naší odborné literatuře dříve přisuzována spíše prokreační biologická funkce, je zde pojata jako přechodový rituál. K tomuto na první pohled odvážnému pojetí dovedla autora jím empiricky zjištěná fakta, jejichž průkaznost vzhledem k autorovu čtyři roky probíhajícímu výzkumu (2008 – 2011) nelze zpochybňovat a chápat je jinak nežli jako výraznou generační charakteristiku. Výzkum sexuálních aktivit dospívající mládeže z hlediska kulturního determinismu vytváří jednu z možných perspektiv, jak nazírat na celospolečenské problémy, stává se tudíž jednou z mnoha výpovědí o české společnosti první dekády druhého tisíciletí.

Ve své metodologii se autor opřel o klasické práce antropologů Arnolda van Gennepa, Victora Turnera a Mary Douglas. Za východisko jeho úvah lze chápat charakteristiku člověka posledně jmenované badatelky coby rituálního „živočicha“, snad nejinspirativnějším vodítkem pak Turnerovo pojetí liminality. Současný adolescent žijící ve společnosti západního typu odkázaný na rituály pozvolna roztroušené v čase (doslova „*nepřebornou množinu partikulárních neoficiálních, zamlžených a často nejasných rituálních akcí*“) si vytváří jistou náhražku toho, co prožívají přírodní národy tak, jak tuto skutečnost dříve popsali van Gennep a Turner. Podle autora předložené práce je tímto náhradním rituálem intenzivní sexuální aktivita, již se prý adept dospělosti „*doslova vyžívá*“.

Práce je členěna do dvou základních celků. První teoretická část (kapitola 1. – 4.) přináší ohlédnutí za dosavadními výzkumy, a to jak v zahraničí, tak v České republice. Uvádí definice základních pojmů (sexualita, sex, puberta, adolescence), zároveň však neopomíjí krátký exkurz do teorie rituálu. Je to právě adolescence, která je zde charakterizována jako liminální antistrukturální období.

Text čítající cca 70 stran, v němž autor prokázal své schopnosti pracovat se zahraniční i domácí literaturou, je přehledně strukturovaný, konzistentní, má převážně výkladový charakter, je snáze čitelný, byl by tudíž v budoucnu srozumitelný i širší čtenářské obci. Až

na nepatrné chyby v interpunkci má práce, a to se týká i následujících částí, dobrou jazykovou úroveň.

Z hlediska konzistence má druhá empirická část (kapitola 5. – 11.) rozvolněnější charakter, což ostatně vyplývá z podrobného popisu výzkumu (jak kvantitativního, tak kvalitativního), jehož výsledky jsou v případě dotazníkového šetření zároveň doloženy grafy, zatímco výzkum kvalitativní citacemi rozhovorů. Dotazníky zadané respondentům jsou k nahlédnutí v příloze.

Po 5. kapitole pojednávající o metodologii výzkumu, v níž autor zdůvodňuje svůj postup, ale zároveň upozorňuje na překážky, jež se mu stavěly do cesty, následuje podstatná kapitola s názvem *Kulturní scénář rituálu*, v níž jsme seznamováni se současnou mediálně utvářenou normou sexuálních aktivit (konkrétně uváděné v časopisu *Bravo*). Další v pořadí 6. kapitola se zabývá separativními sexuálními aktivitami (masturbací, pettingem), jež představují v turnerovském pojetí počátek tzv. liminality. Vyvrcholením přechodu je první pohlavní styk, jemuž je věnována kapitola osmá, bohatě strukturovaná podle jednotlivých segmentů, jako jsou současná strategie výběru partnera, místa k seznámení, volba partnera/partnerky podle věku, dále místa první sexuální interakce, délka známosti, typy partnera/partnerky, iniciátor/iniciátorka prvního pohlavního styku, antikoncepce, orgasmus. Jak z výše uvedeného vyplývá, veškerá tvrzení jsou podložena daty získanými v průběhu obou typů výzkumu. Malým exkursem do historie je 9. kapitola pojednávající o „ztrátě neposkvrněnosti“ jako symbolickém aktu přechodu do sexuální dospělosti. Má převážně kompilační charakter, nicméně i sem autor nakonec dokáže začlenit výsledky svého výzkumu. Vcelku nerozumná 10. kapitola je věnována marginálům. Autor tímto na tuto problematiku pouze upozorňuje, aniž by ji chtěl dále rozvíjet, neboť ji považuje za další téma hodné pozornosti.

Ke shrnujícím výsledkům nás M. Petrášek dovádí v kapitole jedenácté a dvanácté. Ty nejenže potvrzují legitimitu jeho aplikace turnerovského modelu, ale i přínosnost pojetí preferujícího hledisko kulturního determinismu. Petrášková práce se tak stává další etapou ve výzkumu adolescentů, etapou navazující na výsledky výzkumů Weise a Zvěřiny z roku 1998. Svým alternativním pojetím nejenže je doplňuje, ale v mnohém zároveň i koriguje.

Tak jako každý výzkum směřující k získání tzv. tvrdých dat, tedy ke konkrétně vymezenému cíli, také výzkum Petráškův poskytuje jaksí mimochodem i další překvapivá zjištění (např. studenti gymnázií neznají profesi svých rodičů apod.). Takto se práce může stát inspirací pro další následovníky.

Protože doktorand provedl výzkum na středních školách v Plzeňském kraji (z toho na třech plzeňských, dvou stříbrských a na plaském gymnáziu), nabízí se zcela zákonitě otázka, zda mohou být získaná data reprezentativní pro celou Českou republiku. V případě jejich publikování bych proto doporučovala toto omezení avizovat v názvu. Má domněnka o jistých regionálních specifikách by mohla být potvrzena či vyvrácena jedině dalšími výzkumy v jiných regionech. Tato poznámka však nikterak nesnižuje hodnotu předložené práce, již vřele doporučuji k obhajobě a na základě jejího hodnocení souhlasím s udělením titulu Ph. D.

V Plzni 8. 5. 2012

